

Tatjana Likar, Marjan Gujtman

Dostopnost branja ali kako slepim, slabovidnim in drugim osebam z motnjami branja zagotoviti prilagojene publikacije tudi v mreži splošnih knjižnic?

Povzetek

V prispevku so predstavljena izhodišča o načrtovani prihodnji ureditvi ter sodelovanju Knjižnice slepih in slabovidnih s slovenskimi splošnimi knjižnicami oziroma drugimi knjižnicami, ki izvajajo knjižnično dejavnost kot javno službo. Cilj, ki ga vsi sodelujoči pri pripravi in izvedbi sprememb zasledujemo, je dostopnost branja čim večjemu številu slepih in slabovidnih kot tudi osebam z motnjami branja tudi v mreži javnih knjižnic.

Slovenske splošne knjižnice se, podobno kot tudi druge splošne knjižnice v Evropi in drugje po svetu, uvrščajo med institucije, ki s svojim delovanjem skrbijo tudi za skupine prebivalcev s posebnimi potrebami. V zadnjih desetletjih si zelo prizadevajo, da bi slepim in slabovidnim ponudile primerne knjižnične storitve, glavino knjižnične dejavnosti za slepe in slabovidne pa že tradicionalno izvaja knjižnica pri Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije (v nadaljevanju ZDSSS). Na podlagi izkušenj drugih držav je bilo ugotovljeno, da so knjižnične storitve za tako specifično skupino uporabnikov lahko bolj učinkovite ob neposrednem sodelovanju splošnih knjižnic s specializirano osrednjo knjižnico za slepe in slabovidne. Prizadevanja za večjo dostopnost branja slepim, slabovidnim in drugim osebam z motnjami branja so bila zato podprta tudi na nacionalni ravni. S posebno finančno podporo projektu bodo v prihodnjih letih dani pogoji, da se bo društvena knjižnica pri Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije postopno razvila v osrednjo knjižnico slepih ter tako vzpostavila pogoje za zagotavljanje enakih možnosti dostopa do publikacij in informacij, prilagojenih slepim, slabovidnim ter osebam z motnjami branja tudi v mreži slovenskih splošnih knjižnic.

Pomen branja in vloga knjižnic pri dostopnosti branja

Prav nobenega dvoma ni, da sta tako branje kot tudi dostopnost branja zelo pomembna za posameznikovo bivanje in delovanje. Branje je znanje in znanje je moč (Zgibanka o projektu, 2013). Branje je kompleksna in dinamična aktivnost, ki spremlja človeka skozi vse življenje (Jug, 1986). Branje je spretnost, brez katere si učenja niti zamisliti ne moremo (Gabrijelčič, 1993).

Branje raznovrstnih besedil v različnih obdobjih našega življenja je tako dejavnost, ki nas zaznamuje za vedno. V prvem obdobju našega učenja sta z branjem tesno povezana družinsko in izobraževalno okolje, ki se jima kot tretja pomembna komponenta pridružuje tudi knjižnica. Ta ima pri branju prav posebno vseživljenjsko vlogo, zato je zagotavljanje dostopnosti branja najpomembnejši cilj poslanstva knjižnic, narediti branje dostopno vsem in vsakomur pa je najpomembnejša naloga, ki jo poskušajo v čim večjem obsegu izpolnjevati splošne knjižnice.

Storitve splošnih knjižnic za slepe in slabovidne

Slovenske splošne knjižnice se, podobno kot tudi druge splošne knjižnice v Evropi in drugje po svetu, uvrščajo med institucije, ki s svojim delovanjem skrbijo tudi za skupine prebivalcev s posebnimi potrebami, zato se v zadnjih desetletjih zelo prizadevajo, da bi tudi slepim in slabovidnim ponudile primerne knjižnične storitve. Naloga kljub kar precejšnjemu številu primerov dobre prakse nikakor ni preprosta, zato bo, da bi dosegli več in boljše storitve, treba vzpostaviti še tesnejše sodelovanje s knjižnico, ki že tradicionalno izvaja glavnino knjižnične dejavnosti za slepe in slabovidne – Knjižnico Minke Skaberne pri Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije.

Splošne knjižnice so se, da bi izboljšale svoje storitve za slepe in slabovidne, aktivno vključile v številne lokalne in nacionalne dejavnosti, med drugim tudi v izvajanje Akcijskega programa za invalide 2007–2013, s pomočjo katerega bi invalidom v večji meri zagotavljali vključenost v kulturne dejavnosti in sodelovanje na področju dostopnosti do kulturnih dobrin na enakopravni podlagi. Med pomembnimi ukrepi so

zapisani štirje, ki so neposredno povezani z zagotavljanjem dostopnosti branja slepim in slabovidnim ter se nanašajo na: večjo dostopnost knjig, prilagojenih za slepe in slabovidne v splošnih knjižnicah (ukrep 8.3); uvrstitev knjižnice za slepe in slabovidne v nacionalno shemo knjižnic in sistemsko financiranje njenega delovanja (ukrep 8.4); sistemsko zagotavljanje financiranja in izdajanja prilagojenih časopisov (ukrep 8.5) ter sistemsko zagotavljanje pravice slepih in slabovidnih do dostopa do tiskanih občil v elektronski obliki (ukrep 8.6) (Akcijski program, 2006).

Ob spremljanju izvajanja Akcijskega programa je bilo že v prvem obdobju podanih kar nekaj predlogov za boljše storitve in izboljšanje možnosti, da bi dosegli zastavljene operativne cilje. Predlogi so se nanašali predvsem na potrebo po tesnejšem sodelovanju med invalidskimi organizacijami in splošnimi knjižnicami, saj brez neposrednega sodelovanja ni mogoče pričakovati dobrih rezultatov, na potrebo po večji produkciji publikacij na invalidom prilagojenih medijih, saj so knjižnice izpostavile, da je tovrstnega gradiva na trgu premalo, ter na potrebo po vzpostavitvi tesnega sodelovanja med invalidskimi organizacijami in izvajalci javnega interesa v kulturi na vseh področjih kulture, da bi tako sooblikovali skupne aktivnosti za potrebe invalidov in skupaj pridobivali tudi finančna sredstva za ta namen (Poročilo o uresničevanju, 2009).

Pravne podlage za zagotavljanje pogojev za knjižnično dejavnost za slepe in slabovidne

Kot je bilo že omenjeno, na nacionalni ali lokalni ravni potekajo številne dejavnosti za izboljšanje pogojev za življenje in delovanje invalidov, torej tudi slepih in slabovidnih, ki so pomembne za celostno izvajanje knjižnične dejavnosti. Med pomembnejšimi nacionalnimi dokumenti je zato treba izpostaviti tudi tiste dokumente, ki predstavljajo pravne podlage za zagotavljanje pogojev za knjižnično dejavnost za slepe in slabovidne.

Poleg z ustavo določene pravice invalidov do šolanja ter usposabljanja za delo in dejavno življenje v družbi, oblike, obseg in pogoje za izvajanje knjižnične dejavnosti

kot javne službe za slepe in slabovidne določajo tudi nekateri področni in specialni predpisi. Zakon o knjižničarstvu, ki ureja knjižnično dejavnost kot javno službo, tako posebej predpisuje storitve za uporabnike knjižnic s posebnimi potrebami in v 31. členu posebej omenja knjižnice za slepe kot specialne knjižnice (Zakon o knjižničarstvu, 2001). Zakon o medijih (v 4. členu) izpostavlja »ustvarjanje in razširjanje programskih vsebin, namenjenih slepim in gluhonemim v njim prilagojenih tehnikah ter razvoj ustrezne tehnične infrastrukture« (Zakon o medijih, 2001). Temeljni področni zakon za kulturo pa (v 65. členu) zavezuje državo, da financira projekte, ki so posebej namenjeni slepim (Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, 2002). Reproduciranje publikacij v slepim in slabovidnim dostopnih tehnikah je omogočeno z določbami (51. člena) Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, 1995), distribucija teh publikacij, sicer zgolj za invalide, pa je po Zakonu o poštnih storitvah (Zakon o poštnih storitvah, 2002) oziroma po Splošnih pogojih izvajanja univerzalne poštne storitve (Splošni pogoji izvajanja univerzalne poštne storitve, 2006) oproščena plačila poštnine.

Očiten namen kulturnega področja, da uredi izvajanje knjižničnih storitev za slepe in slabovidne v okviru izvajanja knjižnične dejavnosti kot javne službe, je bil izražen v Nacionalnem programu za kulturo za obdobje 2004–2007 (Resolucija o Nacionalnem programu za kulturo, 2004), ki je med splošne cilje vključil tudi podporo programom in projektom ranljivih skupin, v okviru področja medijev in avdiovizualne kulture pa je tudi eksplicitno izpostavil zahtevo za razširjanje programskih vsebin v tehnikah, dostopnih slepim in gluhonemim. Resolucija o Nacionalnem programu za kulturo 2008–2011 je poleg večkrat deklariranega zagotavljanja dostopa slepim in slabovidnim do publikacij konkretno opredelila, da je treba »preveriti možnosti za vzpostavitev ustreznega statusa knjižnice za slepe in slabovidne v mreži knjižnic« (Resolucija o Nacionalnem programu za kulturo, 2008).

Problematika izvajanja knjižničnih storitev za slepe in slabovidne

Tako mednarodne študije, kot je na primer študija *Financiranje in ureditev knjižnic in informacijskih centrov za osebe z motnjami vida* (Funding and governance ... 2007),

kot tudi domača dela, kot je na primer študija Gradivo in storitve za slepe in slabovidne uporabnike v slovenskih splošnih knjižnicah, ki jo je v letu 2007 predstavila sodelavka kranjske splošne knjižnice (Zeni, 2007), kažejo, da storitve knjižnic za slepe in slabovidne niso zadostne. Ključne ugotovitve so, da:

- knjižnice zagotavljajo slepim in slabovidnim dostop do zelo majhnega deleža izdanih del;
- so najuspešnejši tam, kjer je zagotovljeno neposredno financiranje iz državnega proračuna;
- obstajajo razlike v definicijah oziroma razumevanju, kaj so motnje vida;
- sta največji oviri v delovanju avtorsko pravo za prilagojene publikacije ter pomanjkanje finančnih sredstev;
- hiter napredek podpornih tehnologij za slepe zahteva velika vlaganja.

Poskusi integriranih knjižničnih storitev za slepe in slabovidne v Sloveniji

V preteklosti so knjižnice na podlagi izkušenj iz tujine večkrat poskušale v okviru knjižnične javne službe vzpostaviti specializirane storitve za osebe z motnjami vida. Prvi poskus integracije knjižničnih storitev za slepe in slabovidne v mrežo javnih knjižnic se je začel leta 1998, in sicer na pobudo Zavoda za odprto družbo. Potekal je pod nazivom Razvoj knjižnične dejavnosti za slepe in slabovidne uporabnike javnih knjižnic v obdobju 1998–2001, vendar zastavljeni cilji žal niso bili doseženi (Narodna in univerzitetna knjižnica, 2001).

Drugi odmevnejši projekt je potekal v evropskem letu invalidov ob koordinaciji Zveze splošnih knjižnic. Pri projektu »Zvočne knjige za osrednje območne knjižnice« so sodelovali tako javni zavodi kot tudi nevladne institucije (Sekcija za splošne knjižnice pri ZBDS, Zveza splošnih knjižnic, ZDSSS in osrednje območne knjižnice), sofinanciralo ga je Ministrstvo za kulturo. Cilj projekta je bil z zvočnimi kasetami oskrbeti deset osrednjih območnih knjižnic, zato so knjižnice prejele v zvočni zapis prilagojena dela šestih slovenskih avtorjev. Ker se projekt ni nadaljeval, se je sprva precej veliko povpraševanje po zvočnih knjigah, zaradi premajhnega nabora naslovov, kmalu zmanjšalo (Zeni Bešter, 2007).

Strokovno pomemben je tudi v letu 2005 sprejet manifest za »Kakovostno preživljanje prostega časa«, ki je »splošna knjižnična pravica« oziroma tako imenovana novomeška deklaracija, ki vključuje cilje in ukrepe, s katerimi si knjižnice prizadevajo za boljši razvoj pismenosti, še zlasti bralne, in sicer na različnih starostnih stopnjah in v različnih socialnih skupinah. Za doseganje zastavljenih ciljev je v deklaraciji poudarjeno, da je treba v programu razvoja knjižnične dejavnosti izpostaviti tudi potrebe prebivalcev s posebnimi potrebami, med njimi posebej omenijo tudi ukrepe za slepe in slabovidne (Kakovostno preživljanje ..., 2005).

Primerjava med smernicami, priporočili in določbami veljavne zakonodaje ter dostopnimi storitvami za osebe z motnjami branja pokaže, da se knjižnice, pri čemer imamo v mislih predvsem splošne knjižnice, zelo prizadevajo, da bi ob izvajanju svojega poslanstva primerno poskrbele tudi za storitve za slepe in slabovidne prebivalce. Ker je po ocenah oftalmološke stroke v Sloveniji oseb z resnejšo okvaro vida od 30.000 do 40.000 (Akcijski program, 2006), v področna društva slepih pa jih je skupaj včlanjenih le približno 4.000, je število oseb, ki ne morejo ali pa težje dostopajo do njim ustreznega knjižničnega gradiva, tako veliko, da je predstavljalo dodaten tehten argument za čimprejšnjo sistemsko rešitev za zagotavljanje enakih možnosti dostopa do branja slepim in slabovidnim.

Študija »Vzpostavitev ustreznega statusa knjižnice za slepe in slabovidne v sistemu knjižnic«

Zavedajoč se, da je vzpostavitev infrastrukture za zagotavljanje enakih možnosti dostopa do publikacij slepim, slabovidnim ter osebam z motnjami branja nujna, je Ministrstvo za kulturo leta 2009 naročilo Narodni in univerzitetni knjižnici izdelavo študije »Vzpostavitev ustreznega statusa knjižnice za slepe in slabovidne v sistemu knjižnic«. Nalogo je prevzel Center za razvoj knjižnic. Študija je bila končana v letu 2010.

Ob pregledu izvajanja knjižnične dejavnosti za slepe in slabovidne v Sloveniji je bilo v študiji potrjeno, da je treba pogoje za izvajanje knjižnične dejavnosti za slepe in slabovidne izboljšati. Ugotovljeno je bilo, da knjižnici, ki izvajata knjižnično dejavnost za slepe in slabovidne, nista ustrezno razviti. Tako ima na primer knjižnica ZDSSS, ki je društvena knjižnica, glede na število potencialnih uporabnikov (10.000), premalo zaposlenih, premajhen prirast gradiva in neustrezne prostore. Manjka ji ustrezne tehnične in programske opreme za reprodukcijo publikacij v prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne. Tehnična kakovost avdioposnetkov je slaba. Zaradi pomanjkanja sredstev za te namene knjižnica ne more vpeljati sodobnih tehnoloških rešitev, kot je na primer DAISY. Storitve knjižnice ne morejo uporabljati uporabniki z motnjami branja (na primer dislektiki, osebe po poškodbi glave ...), kot tudi ne drugi potencialni uporabniki, ki niso člani društva oziroma nimajo statusa invalida (Vzpostavitev ustreznega statusa, 2010).

Ministrstvo je na podlagi ugotovitev študije in ob upoštevanju drugih dokumentov, ki določajo pogoje za knjižnične storitve ranljivih skupin občanov, pripravilo idejni osnutek projektnega predloga za novo Knjižnico slepih in slabovidnih. Ker iz rednih sredstev za financiranje programov in projektov vzpostavitve materialne in kadrovske infrastrukture ni bilo mogoče podpreti, je bilo odločeno, da poskusijo kandidirati za sredstva evropskih socialnih skladov.

Projekt Vzpostavitev infrastrukture za zagotavljanje enakih možnosti dostopa do publikacij slepim in slabovidnim ter osebam z motnjami branja

Po številnih usklajevanjih in prilagoditvah projektnega predloga, v katerem je ZDSSS kot nacionalna reprezentativna invalidska organizacija slepih poskušala ohraniti tisto, kar je dobrega in to nadgraditi tako s sodobnimi tehnološkimi kot tudi strokovnimi rešitvami, je konec leta 2012 Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo kot organ upravljanja potrdilo projektni predlog.

Slepi ali slabovidni imajo enake informacijske potrebe kot videči. Prav tako želijo prebrati časopis, prisluhni zgoščenki ali prenesti elektronske informacije s svetovnega spleta, vendar za to potrebujejo dostop do informacij v obliki, ki jim ustreza. Razvoj učinkovitih knjižničnih storitev za ljudi z zmanjšanimi bralnimi sposobnostmi je zelo pomemben, saj je njim prilagojenega tiskanega gradiva, v primerjavi s publikacijami za splošno javnost, na trgu precej manj. Glede na navedeno je potrebna tako dopolnitev knjižničnih fondov z gradivom v drugačnih oblikah kot tudi razvoj posebnih storitev zanje (Kavanagh, R., 2010).

V okviru projekta bo zato razvit nov model knjižnice, ki bo med drugim omogočal tudi večjo socialno vključenost ranljivih skupin v družbo ter povečanje števila naslovov strokovne in druge literature, namenjene pridobivanju delovnih kvalifikacij in različnih stopenj izobrazbe. Kot je v juniju 2013 na tiskovni konferenci ob začetku tedna slepih na predstavitvi prostorske, tehnične in vsebinske prenove Knjižnice slepih in slabovidnih dejal predsednik združenja, je »branje ena najkompleksnejših in zato tudi najzahtevnejših sposobnosti vida. Z novimi tehnologijami lahko bistveno povečamo kakovost branja, s tem pa tudi znanja slepih in slabovidnih. Prepričan je, da bodo aktivnosti v novi knjižnici bistveno vplivale na izobrazbo in tudi poklicno pot obiskovalcev knjižnice ...« (Združenje, 2013), zagotovo pa tudi tistih, ki bodo do storitev in literature dostopali v mreži splošnih knjižnic. Namen projekta Knjižnice slepih in slabovidnih je vzpostavitev ter promoviranje mehanizmov in pogojev za celostno informiranost, dostop do kulturnih dobrin ter usposabljanje slepih in slabovidnih kot pogoj za njihovo enakopravno vključevanje v družbo. S projektom si pri ZDSSS želijo zagotoviti pogoje za delovanje osrednje knjižnice za slepe, slabovidne in druge osebe z motnjami branja in njeno povezovanje z mrežo javnih knjižnic ter razviti modele usposabljanja in izobraževanja za delo z novo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. Projekt se bo predvidoma zaključil februarja leta 2015.

Namesto zaključka ali kako zagotoviti trajnost delovanja?

Žal pa še tako dobro načrtovane dejavnosti lahko ostanejo neuresničene, če nimajo podpore vseh, ki so v njihovo izvajanje vključeni. Zagotovila, da bo branje prek projekta Knjižnice slepih in slabovidnih ustrezno dostopno osebam z zmanjšanimi bralnimi sposobnostmi in bo tako lahko zagotovljena trajnost delovanja Knjižnice slepih in slabovidnih, so podana v pomembnih javno dostopnih dokumentih.

V besedilu Stanje in okolja slovenskih splošnih knjižnic v letu 2012 v okviru dokumenta Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic od 2013 do 2020 lahko v poglavju, ki obravnava storitve za slepe in slabovidne ter povzema predlog za uvedbo integriranega modela izvajanja knjižnične dejavnosti za slepe in slabovidne kot javne službe, preberemo »Ta predlog je glede na geografsko majhnost Slovenije in nesmiselnost podvajanja podobnih ali istovrstnih storitev za slepe in slabovidne uporabnike v vsaki splošni knjižnici posebej dober izziv, ki bo omogočil vzpodbujanje, vodenje, razvoj in koordinacijo knjižničnih dejavnosti, namenjenih populaciji slepih in slabovidnih, z enega mesta za področje cele Slovenije« (Slovenske splošne knjižnice za prihodnost, 2012).

Večja možnost za zagotovitev trajnosti delovanja Knjižnice slepih in slabovidnih kot osrednje nacionalne institucije je zagotovo dosežena z uvrstitvijo posebnega ukrepa »vključitev Knjižnice slepih in slabovidnih v mrežo javnih knjižnic z letom 2015« skupaj s pojasnilom o boljši dostopnosti predvsem specializiranih storitev knjižnične javne službe za slepe in slabovidne, v poglavje Knjižnična dejavnost aktualnega osnutka Nacionalnega programa za kulturo (Osnutek Nacionalnega ..., 2013).

Vse naštetu bo mogoče uresničiti ob tesnem sodelovanju ter prizadevanjih bibliotekarjev in drugih strokovnjakov, ki delujejo z in za ranljive skupine naših sokrajanov ali sodržavljanov. Učinki njihovega medsebojnega sodelovanja ter povezovanja in sodelovanja z izvajalci komplementarnih storitev so opazni v vedno novih knjižničnih storitvah ali posodobljenih oblikah njihovega delovanja, hkrati pa predstavljajo zagotovilo za dobro delo tudi v prihodnje.

Zavedati se moramo, da se bo, zaradi povečevanja življenjske starosti in številnih škodljivih vplivov na naše oči, število potencialnih uporabnikov specializiranih storitev za slepe, slabovidne ter druge osebe z motnjami branja še povečevalo. Storitve Knjižnice slepih in slabovidnih bo zato treba še dopolnjevati in zagotoviti, da bodo v čim krajšem času na voljo vsem potencialnim uporabnikom po Sloveniji. Ob tem pa ne gre pozabiti, da bi bilo treba ob že obstoječih virih, s katerimi razpolagata ZDSSS ter knjižnična javna služba, za dolgoročno stabilno delovanje knjižnice slepih in slabovidnih zagotoviti tudi ustrezno stabilno financiranje.

LITERATURA

1. Akcijski program za invalide 2007–2013. (2006). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije. Pridobljeno 21. 8. 2013 s spletne strani: http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/pomembni_dokumenti/.
2. Funding and governance of library and information services for visually impaired people: international case studies. (2007). The Hague: International Federation of Library Associations and Institutions, Libraries for the Blind Section. Pridobljeno 10. 9. 2013 s spletne strani: <http://archive.ifla.org/VII/s31/pub/FGpart1.html>.
3. Gabrijelčič, M. (1993). Bogatimo besedni zaklad: z miselnimi vzorci. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
4. IFLA/UNESCO: Manifest o splošnih knjižnicah. (1995). Knjižničarske novice, 5 (3).
5. Kakovostno preživljanje prostega časa: splošna knjižnična pravica [»Novomeška deklaracija«]. (2005). Knjižničarske novice, 15 (10).
6. Jug, J. (1986). Tehnike branja. Kranj: Moderna organizacija v sestavi VŠOD.
7. Kavanagh, R. in Christensen Sköld, B. (ur.). 2010. Knjižnice za slepe v informacijski dobi: smernice za razvoj. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

8. Narodna in univerzitetna knjižnica. (2001). Zaključeni tuji projekti: Razvoj knjižnične dejavnosti za slepe in slabovidne uporabnike javnih knjižnic. Pridobljeno 7. 10. 2013 s spletne strani: <http://www.nuk.uni-lj.si/nuk1.asp?id=181759279#razvoj>.
9. Nova Knjižnica slepih in slabovidnih: zgibanka o projektu. (2013). Ljubljana: Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije.
10. Osnutek Nacionalnega programa za kulturo 2014–2017 (2013). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
11. Poročilo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2007–2013 v letu 2008. (2009). Pridobljeno 21. 8. 2013 s spletne strani: http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/pomembni_dokumenti/.
12. Resolucija o Nacionalnem programu za kulturo 2004–2007. (2004). Uradni list RS, št. 28/04.
13. Resolucija o Nacionalnem programu za kulturo 2008–2011. (2008). Uradni list RS, št. 35/08 in sprememba.
14. Slovenske splošne knjižnice za prihodnost: Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2013–2020: Stanje in okolja slovenskih splošnih knjižnic v letu 2012 (2012). Grosuplje: Združenje splošnih knjižnic. Pridobljeno 15. 8. 2013 s spletne strani http://zdruzenje-knjiznic.si/media/website/dokumenti/ZSK_e-katalog_SLO.pdf.
15. Splošni pogoji izvajanja univerzalne poštne storitve. (2006). Uradni list RS, št. 28/06 in spremembe.
16. Vzpostavitev ustreznega statusa knjižnice za slepe in slabovidne v sistemu knjižnic. (2010). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 8. 8. 2013 s spletne strani: <http://cezar.nuk.uni-lj.si/studije/index.php>.
17. Zakon o avtorski in sorodnih pravicah. (1995). Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo in spremembe.
18. Zakon o knjižničarstvu. (2001). Uradni list RS, št. 87/01 in 96/02 – ZUJIK.
19. Zakon o medijih. (2001). Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo in spremembe.

20. Zakon o poštnih storitvah. (2002). Uradni list RS, št. 102/04 – uradno prečiščeno besedilo in spremembe.
21. Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo. (2002). Uradni list RS, št. 77/07 – uradno prečiščeno besedilo in spremembe.
22. Združenje slepih in slabovidnih Slovenije. (2013). Aktualno: Knjižnica slepih in slabovidnih za prihodnja desetletja. Pridobljeno 1. 10. 2013 s spletne strani: <http://www.zveza-slepih.si/index.php?naslov=aktualno>.
23. Zeni Bešter, J. (2007). Gradivo in storitve za slepe in slabovidne uporabnike v slovenskih splošnih knjižnicah. V: M. Ambrožič (ur.), Knjižnice za prihodnost: strokovno posvetovanje ZBDS (str. 311–323). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

---

mag. Tatjana Likar in Marjan Gujtman sta zaposlena na Ministrstvu za kulturo, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice v Direktoratu za kulturno dediščino.